

Pioneers of modernism, built as the continuation of the public houses library: Provincial Public Libraries

Ayşe Betül GÖKARSLAN¹, ORCID: 0000-0002-6983-2660
Hilal TUNCER PÜRSELİM², ORCID: 0000-0003-0303-2510

Abstract

The public libraries created for the education of the society are known as "lifelong learning centers", which serve all segments and all age groups, and provide equal opportunities by offering all kinds of library materials and information free of charge to the service of humanity. Public libraries are not just a book store, they have become a meeting place and cultural center. Community Centers, which made great contributions to the education of local people, pioneered the development of public libraries; They played an important role in the revival of the cultural life of the society with their libraries and publications. Although the Public Libraries existed in the 1928 – 1930 period, they were not called by this name; It increased in the 1940s. Between 1950 and 1960, the public library service matured well, the gap created by the closure of Community Centers and village institutes was tried to be filled with public libraries affiliated to the ministry and library constructions increased. With the "Libraries Committee Report" (1961), it was aimed to organize libraries as regional public libraries and provincial public libraries; The provinces where the libraries will be established and the public libraries that will be connected to them have been determined. Public libraries, which started to be built in many cities in the 1960s, were built in the style of the modern architecture of the period. With this study, the provincial public libraries, which are thought to be built as a typical project, were discussed and examined within the framework of modern architectural style.

Highlights

- This study provides information about the formation and history of Public Libraries.
- This study provides information about the architecture of the Modern Architecture Period.
- The typological formation of Public Libraries built in the modernist style has been revealed.

Keywords

Modernism; Public libraries;
Community centers; Library
architecture; Modern architecture.

Article Information

Received:
08.05.2023
Received in Revised Form:
11.12.2023
Accepted:
04.04.2024
Available Online:
30.10.2024

Article Category

Research Article

Contact

1. Faculty of Architecture, Süleyman Demirel University, Isparta, Türkiye
aysebetulsezzer@gmail.com
2. Faculty of Engineering - Architecture, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Burdur, Türkiye
hilal.tuncer@gmail.com

Halkevleri kütüphanelerinin devamı niteliğinde inşa edilen, modernizmin öncüleri: İl Halk Kütüphaneleri

Ayşe Betül GÖKARSLAN¹, ORCID: 0000-0002-6983-2660
Hilal TUNCER PÜRSELİM², ORCID: 0000-0003-0303-251

Öz

Toplumun eğitimi için oluşturulan halk kütüphaneleri, her kesime ve her yaş grubuna hizmet veren, her türlü kütüphane materyalini ve bilgiyi insanlığın hizmetine ücretsiz sunarak fırsat eşitliği sağlayan, “yaşamboyu öğrenme merkezleri” olarak bilinmektedir. Halk kütüphaneleri sadece bir kitap deposu olmayıp, birer toplanma alanı ve kültür merkezi haline gelmişlerdir. Yerel halkın eğitimine çok büyük katkılar sağlayan Halkevleri ise, halk kütüphanelerinin gelişiminde öncülük etmiş; kütüphaneleri ve yayınları ile toplumun kültürel yaşamının canlanmasında önemli rol oynamışlardır. Halk Kütüphaneleri 1928 – 1930 döneminde var olmasına karşın bu isimle anılmamış; 1940’lı yıllarda artış göstermiştir. 1950 ile 1960 yılları arasında ise halk kütüphanesi hizmeti iyice olgunlaşmış, Halkevlerinin ve köy enstitülerinin kapatılması ile oluşan boşluk, bakanlığa bağlı halk kütüphaneleri ile doldurmaya çalışılmış ve kütüphane inşaları artmıştır. Beş yıllık kalkınma planları doğrultusunda gelişim gösteren Halk Kütüphanelerinin inşa sayısındaki artış, 1960’larda olmuştur. “Kütüphaneler Komitesi Raporu” (1961) ile kütüphanelerin bölge halk kütüphaneleri ve il halk kütüphaneleri olarak örgütlenmeleri hedeflenmiş; kütüphanelerin kurulacağı iller ve onlara bağlanacak halk kütüphaneleri belirlenmiştir. 1960’lı yıllarda birçok ilde yapılmaya başlayan halk kütüphaneleri, dönemin modern mimarisinin üslubunda inşa edilmiştir. Bu çalışma ile tip proje olarak inşa edildiği düşünülen il halk kütüphaneleri ele alınmış, modern mimari üslup çerçevesinde incelenmiştir.

Öne Çıkanlar

- Bu çalışma Halk Kütüphanelerinin oluşumu ve tarihçesi hakkında bilgi vermektedir.
- Bu çalışma ile Modern Mimarlık Dönemi mimarisi ile ilgili bilgi edinilmektedir.
- Modernist üslupla inşa edilen Halk Kütüphanelerinin tipolojik oluşumu ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Modernizm; Halk kütüphaneleri;
Halkevleri; Kütüphane mimarisi;
Modern mimari.

Makale Bilgileri

Alındı:
08.05.2023
Revizyon Kabul Tarihi:
11.12.2023
Kabul Edildi:
04.04.2024
Erişilebilir:
30.10.2024

Makale Kategorisi

Araştırma Makalesi

İletişim

- Mimarlık Fakültesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye aysebetulsezzer@gmail.com
- Mühendislik – Mimarlık Fakültesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur, Türkiye hilal.tuncer@gmail.com

GİRİŞ (INTRODUCTION)

Kütüphaneler; milli kütüphane, araştırma kütüphanesi, halk kütüphanesi, okul-üniversite kütüphanesi ve özel kütüphane olmak üzere çeşitli biçimlerde sınıflandırılan, tekil yapı olarak ya da bir yapı grubuna ait ikincil bir mekân olarak hareket etmektedir. Her ne kadar kütüphane tipolojisi ve büyüklüğü yönetim biçimi, koleksiyonu ve hedef grubu dolayısıyla değişkenlik gösteriyor olsa da mekân ihtiyaç programları benzerlik göstermektedir (Özarslantürk, 2019; Anameriç, 2007; Edwards, 2009). Toplumun eğitimi amacıyla doğan halk kütüphaneleri ise, okur – yazar olmayan gruplardan başlayarak çeşitli nitelikte ve özellikte olan toplum kesimlerine hizmet veren ve fırsat eşitliği sağlayan demokratik kuruluşlar olup, 1960'lı yıllarda modernizmin hız kazanması ile birlikte, çağdaş, “yaşamboyu öğrenme merkezleri”, “bağımsız öğrenme merkezleri” vb. sözcüklerle anılmaya başlamıştır (Üstün, 2000).

Halk kütüphaneleri cins, yaş, ırk, milliyet, din, dil, eğitim, kültür, sosyoekonomik düzey ve siyasi görüş farketmeksizin her türlü kütüphane materyalini ve bilgiyi halkın hizmetine sunan, boş zamanları değerlendirme imkanı veren, toplumun kalkınmasına katkı sağlayan kuruluşlardır (Ersoy, 1966, s.1; Üstün, 2000, s. 14). Halk kütüphanesi sadece bir kitap deposu değil, halka çeşitli eğitim ve kültür imkanları sunan gerçek bir toplum merkezidir. Kültür ve eğitim merkezi olan halk kütüphanesi, toplumlar için önemli bir toplanma alanıdır (Galvin ve Buren, 1963, s.3). Halk kütüphaneleri bireylerin öğretici bir ortamda vakit geçirerek gelişimini destekleyecek bir mekânda zaman geçirmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Öte yandan kütüphaneler ana işlevi kitap ya da eserlerin korunarak ödünç alındığı ya da okunduğu mekanlar olarak konferans, seminer, sergi, atölye çalışmaları vb. gibi etkinliklerin gerçekleştirildiği kentin sosyal ve kültürel mekanlarıdır (Parlak ve Aydın, 2020).

Halk kütüphanelerinin temelini ise, toplumun çağdaş bir düzeye erişmesi için kurulan halkevlerinin kütüphaneleri oluşturmuştur. Halkevleri kütüphaneleri toplumun okur yazarlığı artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunan eğitim sorunlarına çözümler getiren yapılardır. Bu bağlamda halk kütüphanelerinin oluşumunu anlamak için halkevi kütüphanelerinin tarihsel gelişimi de ele alınmıştır.

Çalışmanın Yöntemi (Method of the Study)

Bu çalışmada, tip proje olarak inşa edilmesi planlanan ve belirli bir mimari üsluba sahip olduğu gözlemlenen halk kütüphanelerinin modern mimarlık kapsamında değerlendirilmesi hedeflenmiş ve literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasında halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi ele alınırken, bu kütüphanelerin halkevleri kütüphanelerinden doğduğu ve aynı amaç doğrultusunda mimari gelişim gösterdiği saptanmıştır. Literatür taramasının ardından, halk kütüphanelerinin isimleri ve konumları, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü aracılığıyla tespit edilmiş, güncel durumlarına (yıkım, tadilat vs.) ulaşılmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda yazılı ve görsel kaynak taraması ile tablo haline getirilen il halk kütüphaneleri listelenmiştir. Çalışma kapsamında sadece iki kütüphanenin mimari proje verilerine erişilebildiği için bu iki yapı üzerinden örneklem çalışması yapılmıştır. Ancak projelerine ulaşılmayan diğer halk kütüphanelerinin de görsel verileri ve konumları

üzerinden mimari anlatım zenginleştirilmiştir. Eş zamanlı olarak halk kütüphanelerinin dünyada ve ülkemizdeki mimari organizasyonları incelenmiş benzer yönler ortaya konulmuştur.

17. yüzyıla kadar Avrupa’da kilise, katedral ve birkaç belediye denetimindeki kütüphaneler ne toplumun nüfusuna oranla sayıca, ne de personel ve mekansal hizmet kalitesi anlamında yeterli değildi (Keseroğlu, 1989, s.33). Aynı dönemlerde Anadolu topraklarında da cami, tekke, türbe, medrese, dergahlarda el yazması kitapların arşivlendiği bilinmektedir. Ancak bu kütüphaneler, halk kütüphaneleri gibi herkese açık olmayıp, daha çok dini içerikli kitapları arşivlemektedir. 17. yüzyıl ile birlikte Fransa, İngiltere ve İtalya’daki halka açık kütüphanelerin sayıca arttığı, kurucularının da genellikle varlıklı ve kültür ve bilimi yaymak isteyen kimseler olduğu gözlemlenmektedir. Bugünkü halk kütüphanelerinin temeli 1850’li yıllarda atılmıştır. 1850’lerden 1960’lı yıllara kadar halk kütüphaneleri İngiltere ve ABD’de gelişimi gerek siyasi gerek iktisadi yönetimin varlığını sürdürmek üzere gerçekleştirilmiştir (Keseroğlu, 1989, s.34). Halk kütüphaneleri Kanunu (British Library Act) ilk kez İngiltere’de çıkmış, 1850 yılında kütüphaneci Edward Edwards’ın çabaları ile yürürlüğe girmiştir. ABD ‘de halk kütüphaneleri kurulmaya başlanmıştır. ABD’de okulların yanında halk kütüphanesine büyük sorumluluklar verilmiştir. Halk kütüphaneleri okulların yetersiz kaldığı durumda devreye girmektedir (Üstün, 2000, s.17). 19. yüzyılda İskandinav Halk Okulları hareketi ile başladığı bilinen halk eğitimi, zamanla dünyanın geneline yayılmış, örgün öğrenim olanaklarından yararlanamayanların özellikle de yetişkinliklerin yeterli bir eğitsel düzeye getirilmesi gereği ortaya çıkmıştır (Üstün, 2000). Endüstri devriminde özellikle bu alanda çalışan halkın eğitilmesi gereği duyulmuş, işçilerin randımanını artırmak amacıyla kitap ve kütüphaneye ihtiyaç duyulmuştur. Halk arasında kendi kendini yetiştirme ve geliştirme fikrinin süratle yayılmaya başlanması, meslek edindirici nitelikte olan kitaplara büyük çapta istek duyulması halk kütüphanelerinin bir yetişkin eğitim kurumu olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır (Üstün, 2000, s.17).

1943 yılında McColvin tarafından hazırlanan “Halk kütüphanesi Hizmetinin Savaş Sonrası Dönemdeki Gelişmesi ile İlgili Öneriler” adlı raporda hal kütüphaneleri ile eğitimin ilişkisi şu şekilde değerlendirilmiştir; “Halk kütüphaneleri öncelikle resmi eğitim mekanizmasının bir parçası olarak görülmemelidir. Halk kütüphaneleri yalnız eğitimi geliştirmek için değil, kitapların yararı olabilecek her düşünce ve eylemi gerçekleştirmek için tasarlanan bir örgüt olmalıdır. ABD’de Kütüphane Derneği (ALA) ilki 1943, diğer ikisi de 1948 yılında olmak üzere halk kütüphanelerinin amaçları konusunda 3 çalışma yayımlamışlardır (Keseroğlu, 1989, s.34, 35). Dr. Robert L. Hansen, 1948 yılında UNESCO IFLA Yaz Kursunda halk kütüphanelerinin gerçek amacı bakımından hayati önem taşıyan noktalardan bahsetmiş ve kütüphanelerle ilgili kanunlarda yer verilmesi gereken önemli tavsiyeler vermiştir (Mccolvin, 1963, s.29). 1949 yılında Public Library Manifesto: Halk Kütüphaneleri Bildirisi UNESCO’dan gelmiştir ve 1972 yılında gözden geçirilerek yeniden yayımlanmıştır (Keseroğlu, 1989, s.40). 1962 yılında A.H. Bill, Kütüphane Derneği’nin yıllık konferansında sunduğu bildiriye örgütlenen ve desteklenen bir halk kütüphanesinin potansiyeli şöyle dile getirilmiştir. “Halk kütüphanesi karmaşık ve teknik özellikteki toplumumuzu oluşturan yurttaşlar içi bir bilgi deposu olabilir; sanat ve kültürün her alanındaki ürünlerini koruyabilir ve herkese ücretsiz sunulabilir; böylece topluma bilim, bilgi ve çağdaş görüşler ücretsiz olarak sağlanacaktır (Keseroğlu, 1989, s.39) (Şekil.1).

Şekil 1. Halk Kütüphanelerinin doğduğu dönemi yansıtan görsel (McColvin, 1963)

Ülkemizde Cumhuriyetin ilanı ile birlikte toplumun çağdaş bir düzeye erişmesi için büyük çabalar sarfedilmiştir. En yoğun çabalardan biri de halkın eğitimi üzerine yapılan çalışmalardır. Kasabalara, köylere okul ve okul dışı eğitimlerin her yaş grubuna yönelik yapılması planlanmıştır. Halk eğitimi seferberliği ile tarıma dayalı bir toplum olan ülke halkına, tarımsal üretimin geliştirilmesi amacıyla çağdaş bilgilerin verilmesi düşünülmüştür. Bu yolla halkın okuma yazma sorunları çözülmeye ve kolayca okunup yazılabilen yeni bir alfabe ile ülke çapında hızla okur-yazarlık yaygınlaştırılmaya başlanmıştır (Üstün, 2000).

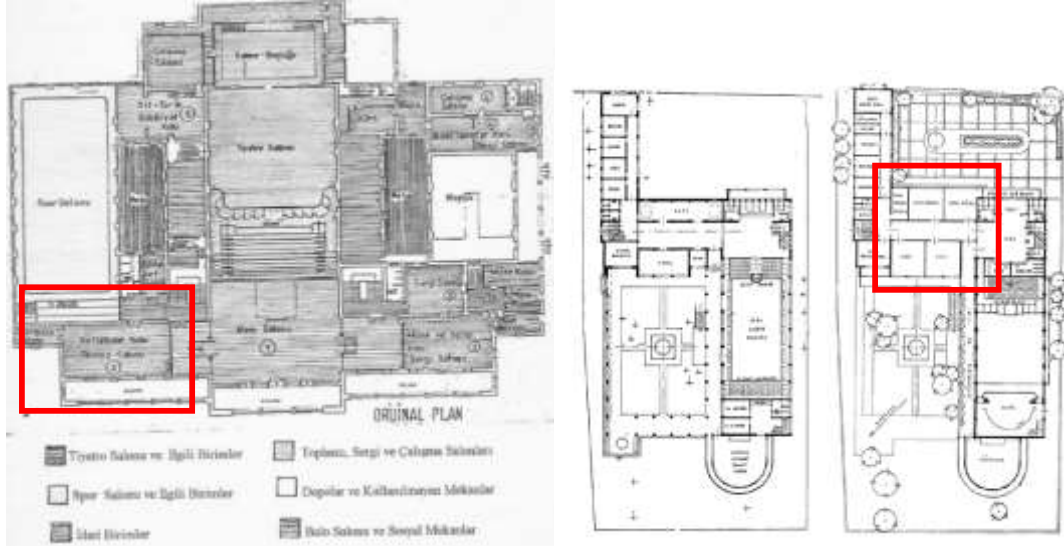
Halkevleri, 19 Şubat 1932 tarihinde Türk toplumunun gelişip güçlenmesi, çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi amacıyla kurulmuş, bir eğitim modelidir. Halkevlerinin kuruluş amaçları “Milleti bilinçli, birbirini seven, anlayan, birbirine hoşgörüyle yaklaşan, aynı ülkeye inanan, tüm milleti teşkilatlandırarak, millî ruhu canlı tutacak, halk içindeki sınıf farklılıklarını ortadan kaldıracak, Cumhuriyet’in ve inkılâpların savunucusu olacak, toplumsal ve kültürel kalkınmayı sağlayacak, Türk milletinin devletinin çağdaşlaşmasını sağlayacak “millî kültürü” benimsetmektir” şeklinde özetlenebilir (Yılmaz ve Akhan, 2011).

Halkevleri halkı toplumsal ve kültürel alanlarda yetiştirmeyi hedefleyen, öğreten ve öğrenenin olduğu birer okul olup, klasik okul anlayışından farklıdır. Mustafa Kemal’in söylediği gibi, “Halkevleri ile bütün yurtta geniş bir sosyal ve kültürel devrim yapılmıştır.”

1932 yılında çıkarılan ilk Halkevleri Talimatnamesi ile halkın kendine özel bir çalışma alanı edinebilmesi amacıyla için Halkevleri içerisinde 9 şubenin kurulması kararlaştırılmıştır. Toplum eğitim merkezi olarak hizmet veren Halkevleri, bu dokuz şubesi şunlardır: “Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycülük Şubesi” (Özdemir ve Aktaş, 2011).

Halkevlerinin kurulması için gerekli olan kurallardan biri de her Halkevi mekansal organizasyonunda bir kütüphane ya da okuma odasının oluşturulması idi. Kütüphane ya da okuma odası için yeterli mekansal büyüklük yoksa, bir kitaplık bulundurulması yeterli görülmüştür. Halkevlerinde, özellikle yeni alfabe ile yazılan kitapların temini sağlanan oldukça önemli kitaplıklara ait mekanlar; bu kitaplıklarda ise kitapların yanı sıra gazete ve dergiler de yer almıştır. 1944’ten 1950 yılına kadar binden fazla çeşit kitaptan 100.000 sayı kadar satın alınarak halkevleri kitaplıklarına dağıtıldığı ve 52 dergiye abone olduğu bilinmektedir (Yılmaz ve Akhan, 2011). Bu sayılar okuma

odaları ve kütüphanelerin yanı sıra kitaplıkların yer aldığı odaların da oldukça büyük ve geniş alanlara sahip olduğunu göstermektedir. Buna örnek olarak Mersin ve Kadıköy Halkevlerinde yer alan okuma odaları ya da kütüphanelerin mimari planlardaki yeri örnek gösterilebilir (Şekil.2).

Şekil 2. Mersin ve Kadıköy Halkevleri planlarında kütüphane ve okuma salonları (Vural, 2007; Kaya, 2023).

Halkevlerinin Kütüphane ve Neşriyat Şubesi; 1932 yılında Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi'nde "Kütüphane ve Neşriyat Şubesi", 1935 yılında Halkevleri Öğreneği'nde "Kitapsaray ve Yayın Şubesi", 1940 Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nde ise "Kütüphane ve Yayın Şubesi" olarak geçmektedir (Temizhan, 2006). Bu şube, kütüphane ve yayın olmak üzere iki farklı hizmet vermektedir. Öğrenekte Halkevi kurulma şartlarından biri olarak kütüphane ve okuma odası bulunması gerekliliği, Halkevleri Çalışma Talimatnamesinde ise halkevlerine nasıl kitap temin edildiği, kütüphanelerin açık zamanları, okuma odaları, kitap sergileri ve yayın işleri konularından bahsedilmektedir (Karataş, 2023). Bu gelişmelerden anlaşıldığı üzere halkevleri kütüphaneleri farklı talimatnamelerde "kütüphane" olarak değil daha çok şube ismiyle anılmış, halkevinin bir birimi olarak kabul görmüştür. 1940'lı yıllar itibariyle halka daha fazla açılarak halk kütüphanesi kavramı kullanılmaya başlanmış ve sayıca artış göstermiştir. 1944-1945 yılları arasında 82 tane Halk Kütüphanesi, 395 halkevi kütüphanesi ve 230 halk okuma odası ve 366 halk odası bulunmakta iken 1948 yılında ise bu verilerin toplamı 4730'a yükselmiştir (Üstün, 2000, s.21).

1921 yılında Maarif Vekaleti Kütüphaneler Müfettişliği, 1926 yılında Maarif Vekaleti Hars Dairesi kurulmuş, Kütüphaneler Müfettişliğinin kaldırılmış, 1929 yılında ise Maarif Vekaleti Hars Dairesi Kütüphaneler Müdürlüğü kurulmuştur. 1951 yılında yürürlüğe giren 5830 sayılı kanun ile Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilen halkevi ve halkodası kütüphaneleri, 1960 yılında umumi kütüphanelerin yani bugünkü ismiyle halk kütüphanelerinin çekirdeğini oluşturmuştur (Anameriç ve Rukancı, 2017). Halkevi kütüphaneleri ile Millî Eğitim Bakanlığı Halk Kütüphaneleri, Afyon, Elâzığ, Diyarbakır, Isparta, Muğla, Ordu (Keseroğlu, 1989, s.120) illerinde birleştirilmiş, Halkevi kütüphanesi adı altında kütüphane hizmetlerini yürütmüştür (Keseroğlu, 2022). 1960 yılında Maarif Vekaleti "Kütüphaneler Müdürlüğü" nün Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ismini almış, 1965'de Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığı kurulmuş ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bu müsteşarlığa bağlanmış, 1971'de Kültür Bakanlığı kurulmuş ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü

Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış, 1972'de Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün Kültür Müsteşarlığına bağlanmış, 1983'de Kültür Bakanlığı Turizm Bakanlığı ile birleşerek Kültür ve Turizm Bakanlığı olmuş, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü adı ile bu bakanlığa bağlanmıştır (Keseroğlu, 1989, s.136, 137).

1950 ile 1960 yılları arasında halk kütüphanesi hizmeti iyice olgunlaşmıştır. Halkevlerinin ve köy enstitülerinin kapatılmasındaki boşluğu bakanlık halk kütüphaneleri ile doldurmaya çalışmıştır (Keseroğlu, 1989, s.150). 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde "Halk Eğitimi Bürosu" (1952), "Halk Okuma Odaları" (1953) ve "Halk Eğitim Merkezleri" (1956) hizmete girmiştir. Bu dönemde halk eğitimi konusu yeniden ilgi çekmiş, Maarif Şurası dökümanları adı altında araştırma ve inceleme dizisi yayınlanmış, "Halk Eğitimi Kanunu" çıkarılması önerilmiş ancak yasa tasarısı hazırlandığı halde yürürlüğe girmemiştir (Üstün, 2000, s.5, 107). Halkevleri ve halk odaları kütüphanelerini yönetmede rehber olmak üzere "Halkevleri Kütüphaneleri için Rehber" adıyla bir kitap basılmıştır (Ersoy, 1966, s.9). 1953, 1959, 1965 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi tarafından "Kütüphaneler Halk İare Servisi Yönetmeliği" yayımlanmıştır (Üstün, 2000, s.105). Bu yönetmeliğin amacı halkın fikir ve yaşama düzeyini yükseltmek, daha başarılı ve bilgili yurttaşlar olmalarını sağlamaktır (Keseroğlu, 1989, s.154). 1960 Anayasası ile "halk kütüphanesi" kavramı "umumi kütüphane" yerine kullanılmaya başlanmıştır. Kütüphaneler Komitesi Raporu ile bu iki kavram ayrı ayrı anılmıştır (Keseroğlu, 1989). Milli Kütüphane'nin daha sonra da Bibliyografya Enstitüsü'nün kurulması, kütüphanecilik bölümlerinin üniversite düzeyinde eğitim vermeye başlaması, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün kurulması ve kütüphanecilikte plan kavramı sürecinin başlangıcı sayılabilecek "Kütüphaneler Komitesi Raporu" nun (1961) hazırlanması bu dönemin faaliyetlerinin sonucudur (Üstün, 2000, s.22; Ersoy, 1966, s.1).

1961 yılında toplanan komitenin yayınladığı raporda kütüphane tanımlanmakta, yasa-yönetmelik, iş birliği vb. sorunlarla çözüm önerilerine yer verilmiş ve halk kütüphanelerine çağdaş bir biçim verilmek istenmiştir. Ancak ülke gereksinimlerine uygun ulusal düzeyde bir kütüphane planlamasına yer verilmemiştir. "VII. Milli Eğitim Şurası" tebliğlerinde de çeşitli kütüphane türleri ile ilgili geliştirme planları ve öneriler bulunmaktadır. Halk kütüphaneleri ile ilgili olarak on yıl içinde yapılmak istenilen yeniliklere yer verilmiştir. Kütüphane binalarının genişletilmesi, kütüphanelere yeni bir biçim verme yönünde öneriler yer almıştır (Üstün, 2000). Halk kütüphaneleri uzun süreli planlama kararları doğrultusunda gelişim göstermiştir. 1961 yılında on yıllık bir plan hazırlanmıştır. "Kütüphaneler Komitesi Raporu" da bu planlamayı yapan komisyon tarafından hazırlanmış VII. Milli Eğitim Şurası Kültür İşleri ve Güzel Sanatlar Komisyonunda incelenerek yayınlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne kütüphanelerin daha iyi hizmet vermelerini sağlamak amacıyla bölge halk kütüphaneleri ve il halk kütüphaneleri olarak örgütlenmelerini teklif etmiştir. Bölge halk kütüphaneleri iller grubunun halk kütüphaneleri hizmetini sağlayan kuruluşları olarak tanımlanarak kendisine bağlı il halk kütüphanelerine destek vermekle görevlendirilmişlerdir. Bölge halk kütüphanelerinin kurulacağı iller ve onlara bağlanacak halk kütüphaneleri şunlardır: Edirne (Kırklareli, Tekirdağ), İstanbul (Sakarya, Kocaeli), Bursa (Bilecik, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale), İzmir (Manisa, Aydın, Denizli, Uşak), Antalya (Muğla, Burdur, Isparta), Konya (Afyon), Ankara (Eskişehir, Kırşehir, Çankırı, Bolu, Yozgat), Zonguldak (Kastamonu, Sinop), Samsun (Amasya, Çorum, Tokat, Ordu), Kayseri (Niğde, Nevşehir), Adana (Mersin, Sivas, Hatay, Gaziantep, Maraş), Diyarbakır (Bingöl, Elazığ, Malatya, Adıyaman, Urfa, Mardin), Van (Muş, Siirt,

Bitlis, Hakkari), Erzurum (Erzincan, Artvin, Kars, Ağrı, Tunceli), Trabzon (Rize, Giresun, Gümüşhane) (Ersoy, 1966, s.20, 21). 1961 yılında Türk Kütüphaneciler Derneği adına verilen bir konferansta konuşan Carl M. White'ın Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir kütüphane politikası oluşturma girişiminde bulunduğunu, bunun en belirgin örneğinin kütüphaneleri desteklemek ve örgütlenmesini düzene koymak için ulusal politika içinde yollar aranması olduğunu bildirdiği görülmektedir (Keseroğlu, 1989, s.179).

Halk kütüphanelerinin inşası beş yıllık kalkınma planlarından etkilenmiştir. Kütüphane yapıları 1. BYKP (1963-1967) ile oldukça artış göstermektedir. Öncelikle Adıyaman, Gümüşhane, Maraş, Trabzon, Urfa kütüphaneleri inşa edilmiştir. Ardından 1965 yılında Ağrı, Sivas, Tunceli, Siirt, Eskişehir için ihale düzenlenmiş, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi 1966 yılında tamamlanmıştır. Devlet Planlama Teşkilatı tarafından kabul edilerek 1966 yılında yapımı başlanan binaların ise Ankara- Cebeci, İstanbul – Kadıköy, Bilecik, Hakkari ve Muş'ta yapılması planlanmıştır. 1967 yılında Adana, Gaziantep, Kırşehir, Isparta illerinde yapılması planlanmış, Konya'da ise Müzeler, Güzel Sanatlar ve Kütüphaneler Genel Müdürlüklerinin katılımıyla bir bina yapılması planlanmıştır. Halk kütüphaneciliği olgusuna dair bir karşılaştırma yapıldığında kullanıcı sayısı ile orantısız sayıda kütüphaneye sahip olduğumuz ve yapı nitelikleri açısından tartışılabilir bir konumda yer aldığımız öne sürülmektedir (Yılmaz, 1997). II. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi olan 1968-1973 yılları arasında ise her yıl 4 tane kütüphane yapılmak üzere bütçe ayrılmıştır. Bu yapılacak kütüphanelerin Ankara, Denizli, İzmir, Samsun, Bolu, Bursa, Elazığ, Zonguldak, Çankırı, Erzurum, İstanbul, Kastamonu, Hatay, Kırklareli, Malatya, Mardin, Diyarbakır, İstanbul, Tokat ve Van illerinde olması düşünülmüştür (Ersoy, 1966, s.43, 44). Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün bina yapım programlarına Kütüphane Yaptırma ve Yaşatma Dernekleri de destek olmuştur (Ersoy, 1966, s.45).

Halk Kütüphaneleri ile ilgili, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulmuş ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na uygulanmak üzere gönderilen ilk tip projelerin 1970'li yıllarda çizildiğini ve uygulandığını belirtilmektedir (Hazırlar, 2004). Ancak yukarıdaki araştırmalara göre, bu tarihin daha çok 1960'lı yıllara denk geldiği anlaşılmaktadır. Yani 1960'larda artış gösteren Halk Kütüphaneleri tip proje olarak inşa edilmiştir.

1970-1980 yılları arasındaki hükümet değişiklikleri, hükümetlerin belli bir plan ve programı izlememeleri halk kütüphanelerine olumsuz yansımıştır. (Keseroğlu, 1989, s.189,190). 1981 yılında "Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliği" ile yine aynı tarihte çıkarılan "Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği" nin uygulamada işlerlik kazandığı söylenememektedir. 1982 yılında yayımlanan "Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği" nde de toplum ve kütüphane ilişkisi bakımından önem taşıyan maddelerin yer aldığı görülmektedir (Üstün, 2000, s.106). VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Kütüphane hizmetlerinin daha verimli ve ülke çapında dengeli bir şekilde yaygınlaştırılması için yeni tedbirler geliştirilecektir" denilmektedir. 1991 yılı itibarıyla Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nce yapılan çalışma ve yayınlanan rapor ile Türkiye'de yer alan halk kütüphanelerinin gelişimi için yerel yönetimlerin sorumluluğunu arttırarak belediyeler ve il özel idarelerce sağlanmasına dair bir görüş bildirilmektedir (Yılmaz, 1999). Günümüzde ise Halk Kütüphaneleri Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet vermektedir.

Halk Kütüphanesi Mimarisi (Architecture of Public Library)

Halk Kütüphanesi mimarisi ile ilgili farklı kaynaklarda benzer mekânsal konfor koşullarının oluşması gerektiği belirtilmiştir. Lionel R. Mc Colvin (1963) kütüphane yapıları için, halkın kolay görebileceği yerlerde, kendilerine ait bir binada olması gerektiğini söylemiştir. Kullanım kolaylığı açısından yapıların ulaşılabilir olması temel tasarım kararlarından birisidir. Wheeler (1958) kütüphanelerin kamusal merkezlerde yer alması gerektiğini vurgulamaktadır. Yapıların kamusal çevrede kurgulanmış olması kullanım sıklığını da arttırmaktadır. Halk zaruri ya da sosyal gereksinimlerini karşılamak üzere günlük yaşam içerisinde kamusal mekânlarda bulunmakta; arta kalan vaktini ise aynı ya da yakın konumda yer alan kütüphane yapılarının bahçesinde ya da okuma salonunda geçirebilmektedir (Topatan, 2021).

Kütüphaneler, parlak, çekici, temiz ve iyi havalandırılabilir mekanlara sahip olmalıdır. Kitaplık üniteleri çok uzun olmamalı ki havalandırmayı ve aydınlatmayı engellememeli ve kullanıcıların kitaplara ulaşmasını zorlaştırmamalıdır. Kitaplık uzunlukları max. 1.95 m. olmalıdır (Mccolvin, 1963, s.43, 44). Kütüphane mimarisinde en dikkati çeken gelişme, parlak cephelere ve aydınlık mekânlara geçiş olmuştur. (McAnally, 1969). Modern Kütüphane yapılarının tasarımında toplumun geneline kucak açan, davetkâr, geniş pencere, cam yüzeylerin çok olduğu, aydınlık bir ortam (Şekil.3), binaya kolay ve doğrudan bir giriş, kaynaklara erişimin kolay sağlandığı, merkezi bir noktada konumlanmış olması gerekmektedir (Galvin ve Buren, 1963, s.6).

Şekil 3. Kuzey Karoline - Charlotte ve Oshawa - Ontario Kütüphaneleri (Galvin ve Buren, 1963)

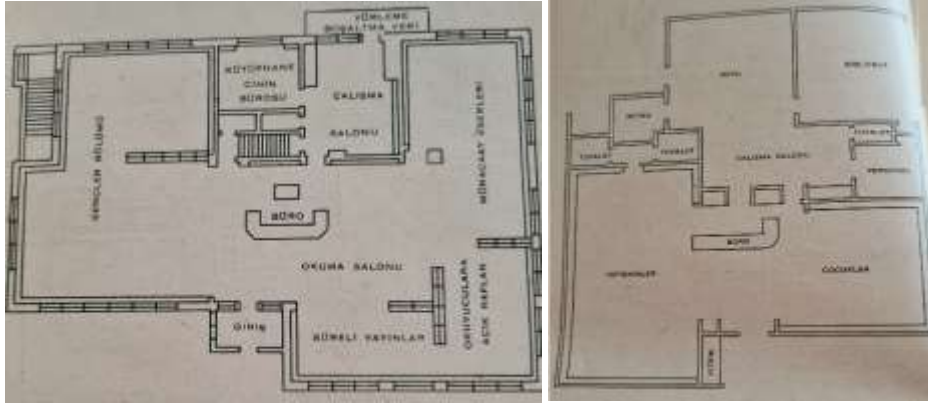
Teknolojinin etkisi ile basılı yayınlara erişimin dijital olarak kolaylaşması ile kütüphane yapıları ana işlevi olan okuma ve araştırma eylemlerinden ziyade çalışma eylemine hizmet etmektedir. Günümüzde özellikle merkezi sınavlara hazırlanan öğrencilerin nitelikli bir çalışma ortamı olarak halk kütüphanelerinde zaman geçirdiği gözlemlenmektedir. Çalışma için seçilmiş olan halk kütüphaneleri yapıları incelendiğinde konum özellikleri ile yeşil alan içerisinde yol aksına paralel biçimde ya da köşe parselde yer aldığı görülmektedir. Kütüphane yapıları manzara yönelimi olmasa dahi bahçe içinde bulunmakta cephe şeffaflığı ile yeşil alanın bütünleştiği kütleler olarak

çevresindeki yapılara ayrıık biçimde kurgulanmaktadır. Zamanla ortaya çıkan gereksinimler doğrultusunda ihtiyaç planı değişiyor olsa da kütüphane mimarisi incelendiğinde ana işlevin ve odağın okuma salonu olduğu, çalışma ve sosyal etkinliklere dair mekânların ve idari birimlerin yardımcı işlevler olduğu görülmektedir. Pupeliene (2004) kütüphane yapılarının %60-65 hizmet alanları, %30-35 sosyal ve kültürel alanlar, %10-20 yardımcı alanlardan oluşan bir kurguya sahip olduğunu belirtmektedir. Halk kütüphaneleri plan kurgusuna bakıldığında ise ana okuma/çalışma mekânının en büyük hacme sahip olduğu, idari ve ikincil birimlerin ana mekân etrafında eklenildiği söylenebilmektedir. Esnek ve geniş okuma/çalışma mekanlarına sahip olan kütüphane yapıları minimum düzeyde kullanılan bölücü duvarlarla ikincil mekanlardan ayrılmakta ve modüler ve hareketli raf sistemi ile yatay sirkülasyon düzenlenebilmektedir. Dikey sirkülasyon ise yapı girişi, ortak mekanlar, depo ile okuma/çalışma salonu, arşiv ve idari birimlerin ilişkisini düzenlemektedir. Kullanıcı eylemleri okuma/çalışma salonu, bekleme alanı ve etkinlik alanı gibi ortak mekânlar ve arşiv ve yönetim birimleri gibi erişimi kısıtlı mekânlara göre değişiklik göstermektedir.

Halk kütüphanelerinde, giriş okuma salonlarına doğrudan doğruya bağlantılı olmalı, özellikle çocukların köşesi girişe yakın olmalıdır. Sokağa açılan giriş ve otoparka açılan ek bir giriş verilebilir. Kontrol güvenlik için çok önemlidir. Yangın emniyeti için güvenlik önlemleri alınmalıdır. Toplantı veya konferans salonlarına dışarıdan girilebilen bir kapı verilebilir ancak bu kapı kütüphane çalışma saatleri dışında kullanılabilir. Sirkülasyon alanında yer alacak merdiven girişten direk algılanmalıdır. Kitapların taşınması için bir asansör verilmelidir. Doğal aydınlatma okuma salonları için en iyi aydınlatma tipidir. Bu nedenle binanın bir ya da iki cephesinde hüküm süren koşullar kör edici güneş ya da rahatsız edici bir ışıklandırma olmadan düzenlenebilir. Ayrıca trafiğin ve gürültünün olduğu yere sağır duvarlar yerleştirilebilir. Ses yutucu raflar, sessizliği sağlayan dışarının gürültüsüne karşı koruyan ses yalıtımları yapılabilir. Tuvalet mekanları, okuma salonlarına yakın konumlandırılmalıdır. Konferans ve toplantı salonlarına da ayrı bir tuvalet bölümü verilmelidir (Şekil.4, 5). Ödünç verme bürosu da salonlara ve girişe yakın olmalıdır. Sergi salonları da arşiv ve depolarla ilişkili olmalıdır. (Galvin ve Buren, 1963, s.6, 7, 8, 11, 12). IFLA standartları halk kütüphanelerinde sergi alanlarının yer almasını ve sergileme mekânının halk kütüphanesinin bir parçası olması, özel bir oda yerine daha geniş ve olası değişiklikler için esnek bir mekan olması gerektiğini önermektedir. Sergilerin kütüphanelerin etki alanlarını genişlettiği de düşünülmektedir. (Keseroğlu, 1989, s.62).

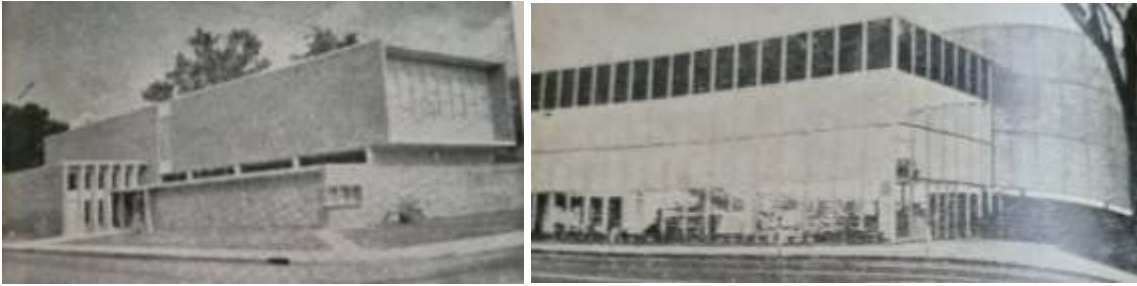

Şekil 4. Gifu Halk Kütüphanesi ödünç verme yeri – Japonya; Papatoetoe Halk Kütüphanesi girişi (Galvin ve Buren, 1963, s.13)

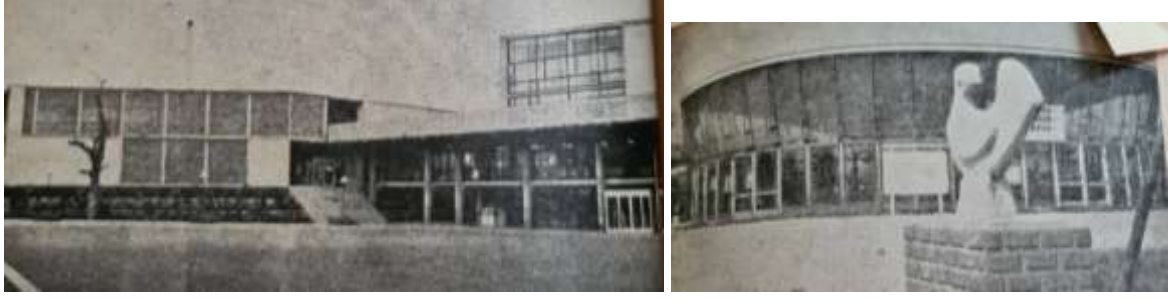

Şekil 5. Ecorse Halk Kütüphanesi, ABD ve Lanchester Regional Library, Kaliforniya, ABD (Galvin ve Buren, 1963, s.9, 10)

Halk kütüphaneleri için daha çok iç mekân tasarımını etkileyen kriterler verilmiş olsa da bu dönem yapılarının kütle tasarımı hakkında da yorum yapmak mümkündür. Halk kütüphaneleri kent belleğinde öncelikli yer alan yapılar olarak bulunmasa da modern üslubun etkilerinin okunabildiği, belirgin ve katı kütlelere sahip yapılar olarak öne çıkmaktadır. Fonksiyonel ve rasyonel çizgilere sahip, küpler, prizmalar vb. gibi birincil geometrik biçimlerin kullanıldığı kütlelerden oluşan, yalın ve evrensel tasarımlardan meydana gelen halk kütüphaneleri; rasyonalizm, kübizm gibi mimari akımları yansıtan tasarımlardır. Halk kütüphaneleri yatay pencere açıklıkları, kütle hareketleri, bilinçli ışık kullanımı, betonarme strüktür sistemleri ile modern üslubun izlerini taşımaktadır. Kütüphane yapıları cephe özelliklerinde en dikkat çeken niteliklerin prizmatik bir hacme sahip olma ve şeffaflık olduğu görülmektedir. Zemin katın birinci ve ikinci katlara göre geriye çekilmesi ile kütle hareketi verilmekte olup incelenen kütüphanelerin ortak özelliği olarak tespit edilmektedir. Strüktürün (kolon girişlerin ya da iç mekandaki kaset sistemlerin) vurgulanarak dışarıdan ya da içeriden okunması, malzemenin çıplak bir biçimde sunulması gibi detaylara sahip bu yapılarda; dönemin yeni teknolojisi ile oluşturulan beton malzeme oldukça sık kullanılmış; geniş cam yüzeylere yer verilmiştir. Sıcak iklimli bölgelerde bu strüktürün önüne güneş kırıcı sistemler de eklenmiştir (Şekil.6, 7, 8). Dönemin modern mimari üslubu bu akımların etkisiyle gerek ulusal gerekse uluslararası birçok halk kütüphanesinde yansıtılmıştır.

Şekil 6. Prizmatik kütlelere sahip modern halk kütüphane örnekleri; Pensacola Halk Kütüphanesi – Florida ABD (Galvin ve Buren, 1963, s.13) ve Charlotte ve Mecklenburg Halk Kütüphanesi Kalforniya ABD (Galvin ve Buren, 1963, s.54)

Şekil 7. Kanagawa Halk Kütüphanesi ve Hiroşima Halk Kütüphanesi (Galvin ve Buren, 1963)

Şekil 8. Sıcak iklimli bölgelerde güneş kırıcı etki sağlamak amacıyla yapılmış cephe sistemi – Akra Merkez Kütüphanesi – Gana (Galvin ve Buren, 1963)

Kesit özellikleri irdelendiğinde kütüphane yapıları çok katlı olsa da iç mekânda zeminden tavan döşemesine dikeyde hacmin algılandığı atriumlu bir anlayışa sahiptir. Chiara ve Crosby (2001) kütüphane yapılarında sirkülasyon elemanlarının konumunun önemine dikkat çekmektedir. Dikey sirkülasyon elemanı giriş ardından kolaylıkla görülebilir ve ulaşılabilir bir konumda yer alarak mekânın dolu ve boş hacimlerinin algılanabilirliğini desteklemektedir. Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu'na göre mimari tüm katların algılandığı, doğal aydınlatma ve şeffaflık ilkeleri etrafında şekillenmektedir (IFLA, 2001). Uygun cephelerdeki şeffaflık ile doğal aydınlatmadan maksimum yararlanarak çalışmaya verimli mekanları ortaya çıkarılmaktadır. Kat yüksekliklerinin okunduğu temiz açıklıklara sahip olan bu yapılar akışkan ve net hacimlerden oluşan bir kurgudur.

Türk Halk Kütüphanelerinin Mimari Gelişimi (Architectural Development of Turkish Public Libraries)

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulmuş ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na uygulanmak üzere gönderilen ilk tip projelerin 1960'lı yıllarda çizildiği ve uygulandığı araştırmalarla anlaşılmaktadır. 1960 ile 1970 yılları arasında artış gösteren Halk Kütüphanelerinin tamamı tip proje olarak inşa edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na yayınlanan Halk Kütüphanesi Açılması ve Bina Yapımı genelgesinde de halk kütüphanelerinin tip proje ile uygulandığı ve açıldığına dair bilgiler yer almaktadır. Genelgeye göre kentlerde modern bir halk kütüphanesi yapısı inşa etmek üzere uygun büyüklükteki arsa sağlanan yerleşim birimlerinde kütüphane yapımına dair yatırım programı teklifi verildiği belirtilmektedir. Tip proje uygulanması

mümkün olmayan yerlerde ise halk kütüphanelerinin en az 60-80 m² büyüklükte bir okuma salonu, 1 idare odası, odun kömür deposu ve iki WC ünitesinin yer aldığı bir yapı ile geçici çözümün sağlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca kütüphane yapısı minimum 1200 m² büyüklükte bir arsa sağlanması gerektiği yer almaktadır (Onat, 1989; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1996).

1960'lı yıllarda birçok ilde tip proje olarak inşa edildiği düşünülen bütün il halk kütüphaneleri ele alınmış, modern mimari üslup çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma kapsamında, 14 il halk kütüphanesi ve tip proje olmadığı bilinen ancak aynı dönemde benzer kararlar doğrultusunda inşa edilen İzmir Halk Kütüphanesi de ele alınmıştır (Tablo.1, 2). Bu kütüphanelerin sadece 7 tanesi günümüze sağlam ya da güçlendirilme gereksinimi ile ulaşmıştır. Diğer kütüphaneler yıkılmıştır. Günümüze ulaşan bu kütüphaneler; Mardin İl Halk Kütüphanesi, Manisa Akhisar Zeynelzade İlçe Halk Kütüphanesi, Trabzon İlk Halk Kütüphanesi, Tunceli İl Halk Kütüphanesi, Bilecik İl Halk Kütüphanesi, Edirne İl Halk Kütüphanesi, Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesidir. Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesi çok ciddi hatalı onarıma maruz kalmış özgün mimarisinden çok farklı bir görünüme ulaşmıştır. Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi hakkında ise yıkım kararı çıkarılmış, yıkım ihalesi hazırlanmaktadır. Ülkenin birçok noktasında inşa edilmiş olan bütün bu il halk kütüphanelerinin özel bir noktada değil hemen hemen yedi bölgenin hepsinde de benzer yoğunlukta inşa edildiği görülmektedir.

Tablo 1. Halk Kütüphanelerinin Listesi

Halk Kütüphanesinin Adı	Tarihi	Konumu	Durumu
Manisa Akhisar Zeynelzade İlçe Halk Kütüphanesi	1963	Manisa	Mevcut
Adıyaman İlk Halk Kütüphanesi	1965	Adıyaman	Yıkıldı
Isparta Halil Hamit Paşa İl Halk Kütüphanesi	1965-1968	Isparta	Yıkıldı, bulunduğu arsa park olarak kullanılmakta
Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi	1964	Gümüşhane	Yıkım kararı çıkarıldı
Trabzon İlk Halk Kütüphanesi	1966	Trabzon	Mevcut
Eskişehir İl Halk Kütüphanesi	1966	Eskişehir	Yıkıldı, yerine yeni kütüphane yapıldı
Siirt İlk Halk Kütüphanesi	1967	Siirt	Yıkıldı
Bilecik İl Halk Kütüphanesi	1967	Bilecik	Mevcut, güçlendirildi
Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesi	1968	Şanlıurfa	Mevcut ancak iç ve dış mekân malzemeleri onarılarak yenilendi, özgün halinden çok farklı bir görünüme ulaştı
Edirne İl Halk Kütüphanesi	1968	Edirne	Güçlendirilerek, onarıldı.
Tunceli İl Halk Kütüphanesi	1968	Tunceli	Farklı bir amaçla kullanılıyor
Kırşehir İl Halk Kütüphanesi	1969	Kırşehir	Yıkıldı, yerine yeni kütüphane yapıldı
Samsun İl Halk Kütüphanesi	1970	Samsun	Yıkıldı, yerine yeni kütüphane yapıldı
Mardin İl Halk Kütüphanesi	1972	Mardin	Mevcut
İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi	1973	İzmir	Yıkıldı

Türkiye’de tip proje olarak inşa edilmiş halk kütüphanelerinin mimarileri cephe ve vaziyet planı açılarından incelenmiş (Tablo.2), bazı eski görseller de göz önünde bulundurularak iç mekân değerlendirilmesi yapılmıştır. İl halk kütüphanelerinin,

- Vaziyet planları incelendiğinde (Tablo.2);
  1. Halkın kolay görebileceği yerlerde, ulaşılabilirliğin ve erişimin rahat olduğu,
  2. Binaya kolay ve doğrudan bir girişin sağlandığı, kaynaklara erişimin kolay olduğu,
  3. Bütün kütüphanelerin eski kent merkezinde ya da bu merkeze yakın bir konumda inşa edildiği,
  4. Isparta, Eskişehir, Siirt, Bilecik, Samsun Kütüphanelerinin güneydoğu – kuzeybatı aksında yerleşerek daha fazla güney - güneydoğu güneşinden yararlandığı, diğer kütüphanelerin ise doğu – batı aksında uzanarak güney cepheden tüm gün güneşten faydalandığı dikkati çekmektedir.
- Cephe organizasyonları incelendiğinde (Tablo.2);
  1. Modern üslubun etkilerinin okunabildiği, belirgin ve katı kütlelerin tasarlandığı,
  2. Fonksiyonel ve rasyonel çizgilere sahip, küpler, prizmalar vb. gibi birincil geometrik biçimlerin kullanıldığı kütlelerden oluşan, yalın ve evrensel tasarımlardan oluştuğu, rasyonalizm, kübizm gibi mimari akımlarının izlerinin görüldüğü,
  3. Kütlede zemin katın, birinci ve ikinci katlara göre geriye çekildiği,
  4. Davetkâr, geniş pencere, cam yüzeylerin çok olduğu, cephelerdeki şeffaflık ile doğal aydınlatmadan maksimum yararlandığı,
  5. Geniş cam yüzeylerde kullanılan gridal düzende tasarlanan pencere doğramalarının daha çok sabit pencere olduğu ve güneş kontrolünün yapılmadığı,
  6. Saçak genişliğinin sıcak iklimli illerde daha az olduğu ya da hiç bırakılmadığı,
  7. Tunceli, Bilecik, Siirt, Şanlıurfa, Edirne gibi bazı kütüphanelerde iki kat arasında yarıya kadar uzayan bir bant bulunduğu (asma kat zemini boyunca),
  8. Cephede strüktürün okunabilirliğinin sağlandığı gözlemlenmiştir.
- İç mekân verileri ele alındığında (Tablo.2);
  1. Esnek ve geniş okuma/çalışma mekanlarının tasarlandığı,
  2. Modüler ve hareketli raf sistemi ile yatay sirkülasyonun yer aldığı,
  3. Yangın emniyeti için güvenlik önlemlerinin sağlandığı,

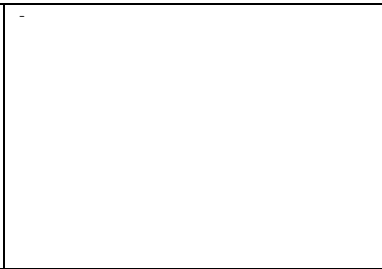

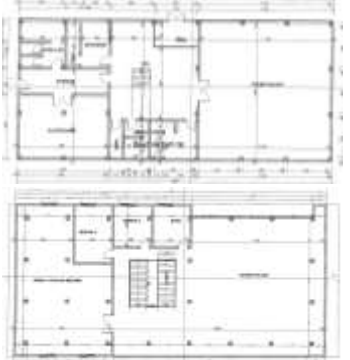

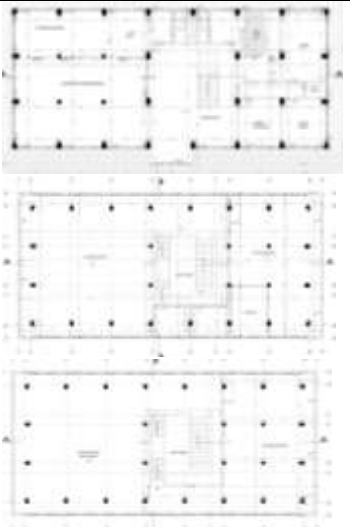

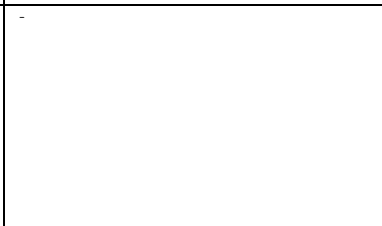

4. Strüktürün (kolon girişlerin ya da iç mekandaki kaset sistemlerin) vurgulanarak dışarıdan ya da içeriden okunduğu (Şekil.9),
5. Düşey sirkülasyon elemanı giriş ardından kolaylıkla görülebilir ve ulaşılabilir bir konumda olduğu,
9. Kat yüksekliklerinin temiz açıklıklara sahip olduğu, akışkan ve net hacimlerden oluşan kurguya sahip yapılar olduğu anlaşılmaktadır.

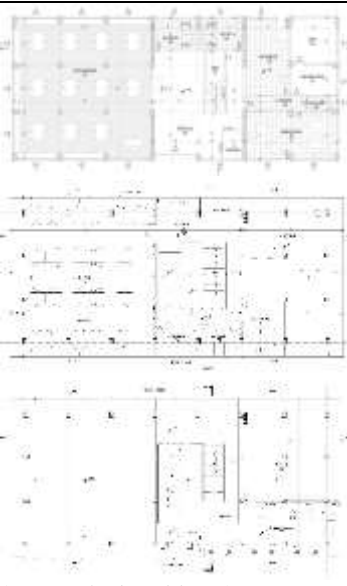

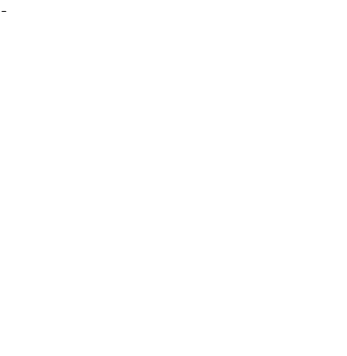

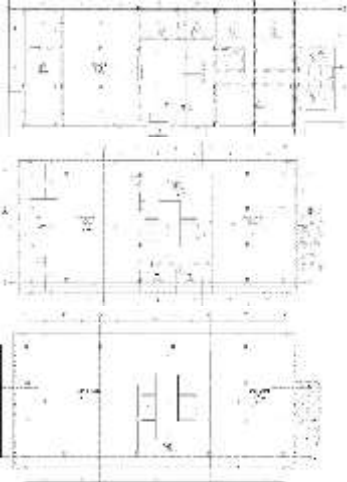

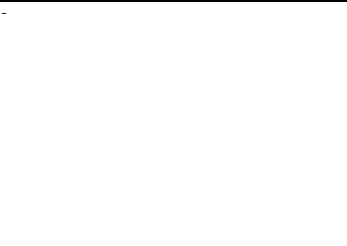
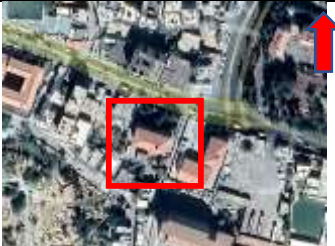
Tablo 2. Halk Kütüphanelerinin modernist mimari üslup bağlamında ele alınması

Adı	Foto	Plan (Zemin, 1., 2. Katlar)	Konum
Manisa Akhisar Zeynelzade İlçe Halk Kütüphanesi	 <p>(Anonim, 1991, s.373)</p> <p>(Atala, 2021)</p>		
Ardyaman İlk Halk Kütüphanesi	 <p>(Url-1)</p>		

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Isparta Halil Hamit Paşa İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Anonim, 1983)</p> <p>(Anonim, 1973)</p>	 <p>(Mansur Gökarslan arşivi, 2023)</p>	
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Url-2)</p>	 <p>(Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi arşivi, 2023)</p>	
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Trabzon İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Url-3)</p> 	 <p>(Zorlu ve Eyüpoğlu, 2021)</p>	

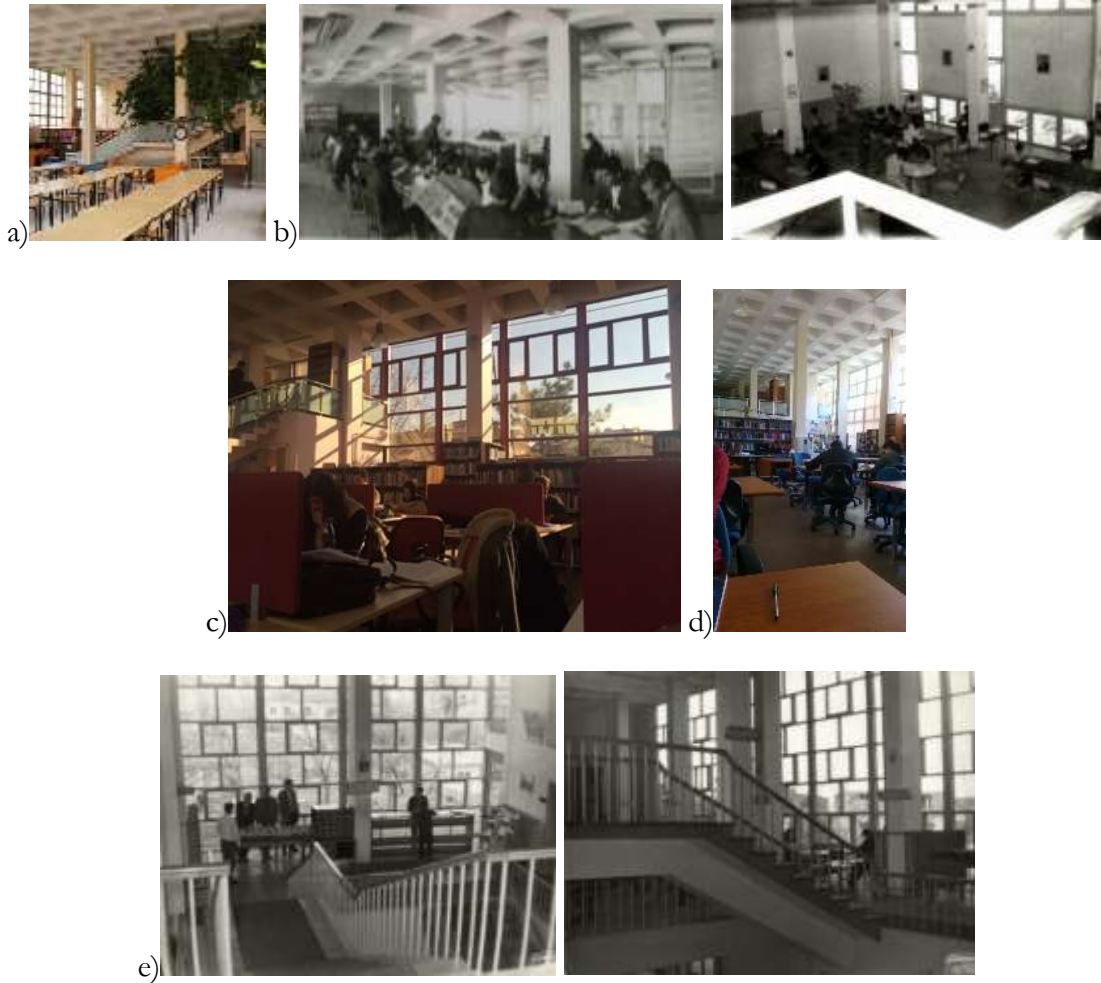

<p>Eskişehir İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Url-4)</p>		
<p>Siirt İlk Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Anonim, 1991)</p>	 <p>(Siirt İl Halk Kütüphanesi arşivi, 2023)</p>	
<p>Bilecik İl Halk Kütüphanesi</p>	 	 <p>(Bilecik Çevre Şehircilik Müdürlüğü arşivi, 2023)</p>	
<p>Samsun İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Url-5)</p>		
<p>Tunceli İl Halk Kütüphanesi</p>			

<p>Kırşehir İl Halk Kütüphanesi</p>		 <p>(Mansur Gökarslan arşivi, 2023)</p>	
<p>Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Karaoğlu, 1975)</p> <p>(Url-6; Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesi arşivi)</p>		
<p>Edirne İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Url-7)</p> <p>(Url-8)</p>	 <p>(Edirne İl Kültür Müdürlüğü arşivi, 2023)</p>	
<p>Mardin İl Halk Kütüphanesi</p>	 <p>(Url-9)</p>		

Ayrıca bu kütüphanelerin ortak özelliği olarak, kütlelerin doğu-batı ya da kuzeydoğu- güneybatı aksında tasarlandığı ve vaziyet planında bu tasarıma uygun yerleşime sahip olduğu görülmektedir. Batı cephelerinin rahatsız edici güneş ışıklarının okuma salonlarına kontrolsüz bir aydınlatma vermemesi adına daha çok sağır olarak tasarlandığı görülmektedir.

Şekil 9. a) Gümüşhane, b) Şanlıurfa (Karaoğlu, 1975; Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesi arşivi), c) Eskişehir, d) Bilecik ve e) Trabzon (Yazar arşivi, 2023) İl Halk Kütüphanelerinin iç mekan görselleri

Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'nden yapılan başvuru başvuru sonucunda kütüphanelerin projelerine erişilememiştir. 14 il halk kütüphanesinden 6 tanesinin mevcut olduğu bunlardan ise 4 tanesinin özgün mimarisi ile günümüze ulaştığı bilinmektedir. Bu nedenle Zorlu ve Eyüpoğlu'nun çalışmasında yer alan Trabzon İl Halk Kütüphanesinin planına ve İnşaat Mühendisi Mansur Gökarslan'ın arşivinde yer alan Isparta İl Halk Kütüphanesinin projesine ulaşılabilmektedir.

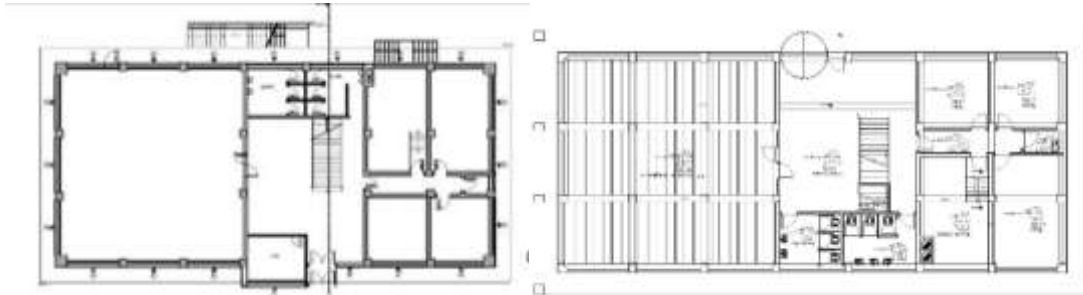
Isparta ve Trabzon Özelinde Halk Kütüphanelerinin Değerlendirilmesi (Evaluation of Public Libraries in Isparta and Trabzon)

İl Halk Kütüphanelerinin oluşumunu modern mimarlık kapsamında detaylı olarak incelemek amacıyla, günümüze ulaşan Trabzon İl Halk Kütüphanesi ile günümüze ulaşamayan Isparta İl Halk Kütüphanesi karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Mimari üslupları mekânsal organizasyon, cephe organizasyonu, strüktür ve malzeme başlıklarında değerlendirilmiştir.

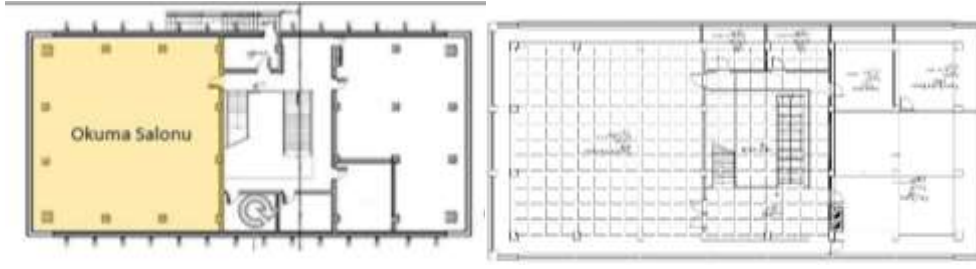
Her iki kütüphane de zemin, normal ve 1. kat olmak üzere, üç katlı betonarme karkas olarak yapılmıştır. Isparta Halk Kütüphanesi, yaklaşık 28x12 m2 oturma alanına sahip binanın 1. katında konsol uzunluğu 1.40 m. olan dört taraftan kapalı çıkma mevcuttur. Trabzon İl Halk Kütüphanesi ise 14.80x30.50 m2 oturma alanına sahip 2,5 katlı betonarme karkas strüktür şeklinde inşa edilmiştir. 1. kat ve asma kat dört cephede de 1.10 m. konsol üretmektedir (Şekil 10).

Mekânsal organizasyon (Spatial organization)

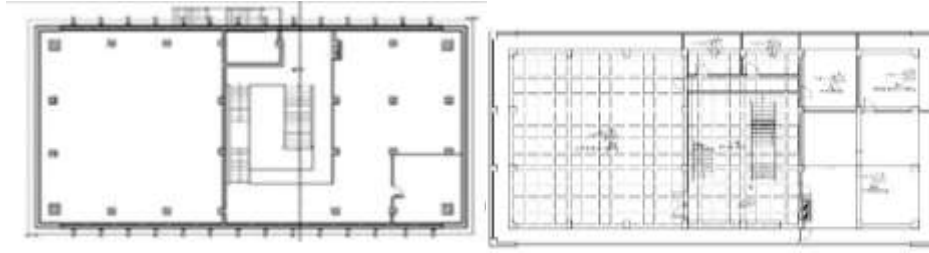
Isparta İl Halk Kütüphanesi mekân organizasyonunda zemin kat planı ana giriş kapısı ve tek kollu merdivenin küçükler kütüphanesi (okuma salonu) ve teknik birimleri iki kola ayrılması, WC ünitelerinin merdiven arkasına yerleştirilmesi ve mekân büyüklüklerinin yakın olması sebebiyle Trabzon İl Halk Kütüphanesi ile benzerlik göstermektedir. Yapı birinci kat planında merdivenin ulaştığı hol çift kollu bir kapı ile okuma salonuna bağlanmaktadır. Okuma salonuna ek olarak bu kotta kitap deposu ve personel ofisleri yer almaktadır. Okuma salonu tavan döşemesine kadar devam etmekte; kitap deposu üst kotunda ise asma kat olarak hareket eden kitap ödünç verme ve internet bölümü yer almaktadır (Şekil 10, 11, 12).

Şekil 10. a) Trabzon İl Halk Kütüphanesi zemin kat planı b) Isparta İl Halk Kütüphanesi zemin kat planı (Zorlu ve Eyüpoğlu, 2021; Mansur Gökarslan arşivi, 2023)

Şekil 11. a) Trabzon İl Halk Kütüphanesi asma kat planı b) Isparta İl Halk Kütüphanesi asma kat planı (Zorlu ve Eyüpoğlu, 2021; Mansur Gökarslan arşivi, 2023)

Şekil 12. a) Trabzon İl Halk Kütüphanesi 1. kat planı b) Isparta İl Halk Kütüphanesi 1. kat planı (Zorlu ve Eyüpoğlu, 2021; Mansur Gökarslan arşivi, 2023)

Trabzon İl Halk Kütüphanesi güneyinde yer alan ana giriş kapısı ile tek kollu merdivenin karşıladığı, bu merdivenin çocuk okuma salonu ve teknik birimleri doğu ve batı yönünde ayırdığı alana erişim sağlamaktadır. Tek kollu merdiven üst katlarda galeri boşluğu oluşturarak üst kotlara bağlanmaktadır (Şekil 10). Merdiven arkasında 3'er kabinden oluşan tuvaletler bulunmakta, teknik birimlere ise yalnızca personelin kullandığı bir koridorla erişim sağlanmaktadır. Merdiven ile ulaşılan birinci katta çocuk okuma salonu ile aynı boyutlara sahip olan okuma/çalışma salonu bulunmaktadır. Salon hacmi tavan döşemesine kadar devam etmektedir. Giriş ve teknik birimlerin üzerinde kalan kısımda ise personel birimleri ve kitap deposu bulunmaktadır. 2. kat olan asma katta ise açık bir çalışma/okuma salonu yer almaktadır (Şekil 11, 12).

Cephe organizasyonu (Facade organization)

Yapı cephelerindeki şeffaflık, prizmatik form ve kütle hareketlenmesi Trabzon ve Isparta halk kütüphanelerinin ikisinde de gözlemlenmektedir (Şekil 13, 14, 15). Trabzon İl Halk Kütüphanesi 30.80 m. uzunluğundaki kuzey ve güney cepheleri şeffaf, 14.80 m. uzunluğundaki doğu ve batı cepheleri ise sağır bir düzene sahiptir. İç mekandaki uzun kenar boyunca devam eden 8 taşıyıcı kolon arasına yerleştirilmiş olan 14 adet pencere aksı ile şeffaflık sağlanmaktadır. Atapark'a bakan kuzey cephesi zeminde 1.10 m. içe çekilmiş olup zeminde okuma salonu etrafında devam eden duvar boyunca devam eden 4'lü pencere ve kapı düzeni, WC ve Depo gibi teknik birimler etrafında ise üst döşeme hizasında 80 cm yüksekliğinde şerit pencere düzenine sahiptir. Yapı kuzey cephesinde özgün olmayan ve kazan dairesi üzerinde yer alan bir platformdan birinci kat okuma salonu ve kitap deposu ara holüne bağlanan tek kollu çelik bir merdiven yerleştirilmiştir. 2-3-2 biçimindeki pencere boşluğu düzeni bu alanda kapı sebebiyle değişmiştir. Soğukçeşme Sokak'a bakan güney cephesinde de kuzey cepheye benzer bir biçimde taşıyıcılar arası 2-3-2 biçiminde 2 adet pencere boşluğu yer almakta olup döşeme seviyesinde pencere boşluğu bulunmamaktadır (Şekil 16, 17, 18). 2 kat yüksekliğinde bir hacime sahip olan okuma salonunun kuzey ve güney

cephelerdeki etkisi kesintisiz bir pencere düzenidir. Atapark'a bakan bir diğer cephe olan doğu cephesinde ise zemin katta 80 cm yüksekliğinde şerit pencereler yer almaktadır. 2. ve asma kat duvarı ise sağırdır ve sıva üzerine alüminyum malzemeden yapılan Kültür ve Turizm Bakanlığı amblemi ve yapının ismi yerleştirilmiştir (Şekil 18). Batı cephesi birinci kat ve asma kat sağır olup klimaların monte edildiği görülmektedir. Zemin katta ise taşıyıcı sistemin cepheye yansıdığı ve her iki taşıyıcı arasında kat yüksekliğince devam eden 4'lü ahşap pencere boşlukları yer almaktadır.

Şekil 13. Isparta İl Halk Kütüphanesinin il yıllıklarındaki görselleri (Anonim, 1983; Anonim, 1973)

Şekil 14. Trabzon İl Halk Kütüphanesinin 1970 yılına ait görüntüsü (Yazar arşivi, 2023)

Şekil 15. Trabzon ve Isparta İl Halk Kütüphaneleri (Yazar arşivi, 2023)

Şekil 16. Trabzon İl Halk Kütüphanesi ve Isparta İl Halk Kütüphanesi Kuzey Cepeleri (Yazar arşivi, 2023)

Şekil 17. Trabzon ve Isparta İl Halk Kütüphaneleri Güney Giriş Cepeleri (Yazar arşivi, 2023)

Şekil 18. Trabzon İl Halk Kütüphanesi Doğu ve Batı Cephesi (Yazar arşivi, 2023)

Yıkılarak günümüze ulaşamayan Isparta Halil Hamit Paşa Kütüphanesi cephesi düzeni de Trabzon İl Halk Kütüphanesi ile büyük oranda benzerlik göstermektedir. Trabzon İl Halk Kütüphanesi cephesinde strüktürün cepheye yansıması görülmekteyken Isparta İl Halk Kütüphanesinde taşıyıcı sistem okunamamaktadır (Şekil 19). Sağ yan cephe okuma salonu cephesinde 4x26 adet gridal biçimde yerleştirilmiş pencereler yer almaktadır. Zemin kotunda sağ ve sol yan cephelerinde okuma salonlarındaki şeffaflık 4lü pencere düzeninde devam ederken depolarda döşeme altı şerit pencereler kullanılmıştır. Yapı ön ve arka cephesi ise zemin okuma salonu ve asma kat kotunda sağdır.

Şekil 19. Isparta Halil Hamit Paşa Kütüphanesi cephe çizimleri

Cephe kaplama malzemesi beyaz püskürtme sıva şeklindedir. Demir kayıt arası ahşap pencere ve alüminyum kapı doğramaları ile tamamlanan yapıda iç mekânda zemin katta özgün mozaik döşeme kaplaması görülmektedir. Birinci ve asma katta yer alan salonlar ve teknik birimlerin özgün ahşap parke döşemesinin seramik kaplama ile değiştirildiği tespit edilmiştir. Yapının özgün halinde çatı örtüsü çakıl döşenmiş olan teras çatı sistemi şeklindedir. Günümüzde ise marsilya kiremit örtülü ahşap kırma çatı ile örtülmüştür. Isparta İl Halk Kütüphanesi marsilya tipi kırma çatı örtüsüne sahiptir. Isparta İl Halk Kütüphanesi cephesi şampanya rengi akrilik boya ile kaplanmıştır. Şeffaflığın hakim olduğu sol ve sağ yan cephelerde pencere ve kapı boşlukları haricinde kalan yerler yeşil renkte mozaik cephe kaplaması ile örtülmüştür.

Strüktür ve Malzeme (Structure and Material)

Her iki kütüphane de betonarme iskelet sistemine sahiptir. Ancak Isparta Halil Hamit Paşa Kütüphanesi'nin eski fotoğraflarından yapının ek kolonlar ile güçlendirildiği anlaşılmaktadır. Kapalı çıkma hattı boyunca kolonlar eklenmiştir. Ancak zaman içerisinde bunun da fayda etmediği düşünülerek yapı yıkılmıştır (Şekil 20).

Şekil 20. Isparta Halil Hamit Paşa Kütüphanesi güçlendirmeden önce ve sonra (Anonim, 1983; Mansur Gökarslan arşivi, 2023)

Betonarme kolonların tavanda kaset kirişe bağlandığı yapıda WC ve teknik birimlerin yer aldığı zemin kat ve kitap depolama ile personel odalarının yer aldığı birinci kat tavan planı asmolen tavan döşemesi ile tamamlanmaktadır. Çocuk okuma salonu kaset döşemeye sahiptir ve asma tavan ile kaplanmıştır. Kolon boyutları 60x35 cm., 65x35 cm., 35x35 cm. şeklinde çeşitlenmektedir (Şekil 19, 20, 21).

Şekil 21. Trabzon İl Halk Kütüphanesi Girişi ve Üst Kotlara Çıkan Merdiven (Yazar arşivi, 2023)

Şekil 22. Trabzon İl Halk Kütüphanesi Çocuk Okuma Salonu (Yazar arşivi, 2023)

Şekil 23. Trabzon İl Halk Kütüphanesi 1. Kat ve 2. Kat (Asma Kat) Okuma Salonu (Yazar arşivi, 2023)

SONUÇ (CONCLUSION)

Modernizmin halk kütüphanesi mimarisinde yansıması olan Trabzon İl Halk Kütüphanesi ve günümüze ulaşmayan Isparta Halil Hamit Paşa kütüphanesi örnekleri irdelendiğinde bu iki yapının dönemin tip proje örneği olması sebebiyle büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Yapı konumları kentin odak noktasında yer alacak şekilde seçilmiş olup araç ve yaya aksının kamusal alanlarla kesiştiği bir ara kesitte yer aldığı tespit edilmiştir. Trabzon İl Halk Kütüphanesi İnönü Caddesi ve Yavuz Selim Bulvarı gibi önemli aksların arasında yer alan Atapark içinde yer almaktayken, Isparta İl Halk Kütüphanesi bir çok eğitim yapısını barındıran ve kent için önem arz eden İstasyon Caddesini kentin kuzey batısına bağlayan, 6 Mart Caddesinin devamı niteliğindeki Mimar Sinan Caddesinde yer almıştır. Her iki kütüphanede bir çok okul yapısına yakın bir noktada konumlandırılmıştır (Şekil 24).

Şekil 24. Trabzon ve Isparta İl Halk Kütüphanelerinin kent içerisindeki konumları (Yazarlar tarafından Google Earth 2022 uydur görüntüsü üzerine işlenmiştir)

İki kütüphane yapısı da katı prizmatik kütlelerin zemin katta geriye çekildiği, ikincil mekânlar ve teknik birimlerin zemin katta yer aldığı, galeri boşluğuna bağlı merdiven kollarının oturduğu üst katlarda ise personel, arşiv ve ana okuma salonu ile çalışma salonunun yer aldığı benzer bir mekân organizasyonuna sahiptir. Mekanlar iki yapıda da kolaylıkla algılanmaktadır. Geniş hacimlere sahip okuma ve çalışma salonlarında yer alan raf ve masalardan oluşan donatılar yatay sirkülasyonu belirleyerek mekanların esnek ve dönüştürülebilir olmasını sağlamaktadır. Yapıların uzun kenarlarındaki cepheler bütünüyle şeffaf tasarlanmış olup teknik birimler haricindeki tüm mekanların doğal aydınlatmadan yararlanmasına yardımcı olmaktadır. Pencere düzeni Trabzon ve Isparta özelinde değişiklik gösterse de şeffaflık yaklaşımı aynıdır. Cepheye yansıyan lineer kolon düzeni ve iç hacimde okuma salonlarının kaset döşeme ile çözülmesi ise strüktür benzerlikleridir. İki yapı derinlemesine incelendiğinde ortaya çıkan özetin 1960'lı yılların halk kütüphane yapıları çerçevesinde Trabzon ve Isparta halk kütüphanelerinin hem birbiri ile hem de günümüze ulaşmış-ulaşamamış olan örnekler ile plan, cephe, kesit, kütle, strüktür ve malzeme yönleri ile benzer örnekler olduğu söylenebilecektir.

Yapılan araştırmalar neticesinde Modern Mimarlık Üslubu'nun Türkiye'de hakim olmaya başlaması ile süregelen prizmatik kütle, betonarme yapı strüktürü, yalın malzeme kullanımı, simetrik plan ve cephe tipolojisi etkisi halk kütüphanelerinde de etkisini göstermektedir. Modernizmin izlerinin

görüldüğü halk kütüphaneleri, kalkınma planları ile gündeme gelerek tip proje uygulamaları ile ihtiyaç görülen illerde inşa edilmiştir. Buldukları illerde kentin simgesi haline gelen kültürel bir değer olarak varlıklarını sürdürmüştür. İncelenen halk kütüphaneleri yapıları ile kullanılan tip projelerin döneminde kentlinin ihtiyacına karşılık verdiği ve çevresi ile bağ kurduğu düşünülmektedir. Halk kütüphaneleri baskın kütle ile dikkat çeken ve kullanıcıyı davet eden kamusal yapılardır.

Buldukları konum itibarıyla kentin odak noktası haline gelebilen halk kütüphaneleri çocuk ve yetişkin olmak üzere okuma-çalışma salonlarından oluşmakta ve kullanıcılarına ortak mekanlarda hizmet vermektedir. Tüm kurumları etkisi altına alan dijitalleşme ile basılı kaynakların elektronik kaynağa dönüştürülerek arşivlenmesi, depolanması ve kullanıcıya sunulmasına dair seçenekler zengin hale gelmiştir. Dolayısıyla fiziki ihtiyaçlar değişikliğe uğramaya başlamıştır. Gelişen teknoloji ve değişime uğrayan ihtiyaçlar ile kütüphane yapılarının ana ihtiyaç programları benzer olsa da mekânların plan düzeninde dönüştürülebilir olması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Dönüştürülebilirlik kütle ve cephede ölçüde gerekli olmamakla birlikte fonksiyon ve malzeme açısından yenilikçi bir tasarıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Öte yandan bellek yapıları olan ve sosyolojik açıdan halk evlerinin devamı niteliğinde inşa edilen il halk kütüphaneleri strüktürel dayanımın azalması vb. çeşitli gerekçelerle yıkılmaktadır. Günümüzde bilgiye ve çalışma mekanlarına erişimin teknolojik kolaylığı kullanıcılara avantaj sağlıyor olsa da il halk kütüphaneleri çocuk ve yetişkin bireyleri araştırma, okuma ya da çalışma eylemlerini gerçekleştirmek üzere cazibesini korumaktadır. Günümüze az sayıda kalan halk kütüphanesi örnekleri de hem 1960'ların modern mimarlığının Türkiye'deki nitelikli örneklerinden olmaları, hem halkevlerinin sosyolojik etkilerinin devamını getirme amacıyla inşa edilmeleri, hem de halk kütüphanesi tipolojisinin kent belleklerinde yer alması nedenleriyle az sayıda numune olarak kalan bu kütüphanelerin koruma altına alınmaları, güçlendirilerek restore edilmeleri gerekmektedir.

Acknowledgements | Teşekkür Beyanı

Şanlıurfa İl Halk Müdürü Hakan YÜCEL'e ve diğer personele, Bilecik Çevre Şehircilik İl Müdürlüğüne, Bilecik İl Özel İdare'de görevli Mimar Bilal GÜNAL'a, Siirt İl Halk Kütüphanesi Müdürü Hasan OK'a ve diğer personele, Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi Müdürü Sünmani AKHAN'a ve diğer personele, Gümüşhane İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğüne, İnşaat Mühendisi Mansur GÖKARSLAN'a teşekkürlerimizi sunarız.

Conflict of Interest Statement | Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest for conducting the research and/ or for the preparation of the article.

Financial Statement | Finansman Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir destek alınmamıştır.

No financial support has been received for conducting the research and/ or for the preparation of the article.

*If financial support has been received for conducting the research and/or for the preparation of the article, the author/s should briefly explain the role of the sponsors. If there is no such budget/fund, this should also be stated in this section.

Ethical Statement | Etik Beyanı

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

All procedures followed were in accordance with the ethical standards.

Copyright Statement for Intellectual and Artistic Works | Fikir ve Sanat

Eserleri Hakkında Telif Hakkı Beyanı

Makalede kullanılan fikir ve sanat eserleri (şekil, fotoğraf, grafik vb.) için telif hakları düzenlemelerine uyulmuştur.

In the article, copyright regulations have been complied with for intellectual and artistic works (figures, photographs, graphics, etc.).

Author Contribution Statement | Yazar Katkı Beyanı

Please identify the type of contributions for each author as a statement. The contributions table identifies the type of contributions, which have been identified by the authors previously on the Publication Consent and Copyright Transfer Form.

A. Fikir / Idea, Concept	B. Çalışma Tasarısı, Yöntemi / Study Design, Methodology	C. Literatür Taraması / Literature Review
D. Danışmanlık / Supervision	E. Malzeme, Kaynak Sağlama / Material, Resource Supply	F. Veri Toplama, İşleme / Data Collection, Processing
G. Analiz, Yorum / Analyses, Interpretation	H. Metin Yazma / Writing Text	I. Eleştirel İnceleme / Critical Review

AUTHOR 1: A, B, C, D, E, F, G, H, I

AUTHOR 2: A, B, C, D, E, F, G, H, I

REFERANSLAR (REFERENCES)

- Anameriç, H. (2007). Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından Çok Partili Döneme Kadar Olan Dönemde Siyasi Yapı ve Kütüphaneler. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, (İCANAS38), s. 45-67. Ankara.
- Anameriç, H., Rukancı, F. (2017). "Belgelerle Türk Kütüphanecilik Tarihi (1938-1960): Retrospektif Bir Değerlendirme (I)". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(1), s. 51.
- Anonim (1973). Isparta 1973 İl Yıllığı, 1973, Pars Matbaası: Ankara.
- Anonim (1983). Isparta 1983 İl Yıllığı, 1983, Isparta Valiliği: Isparta.
- Anonim, (1991). Halk ve çocuk kütüphanelerinin dünü ve bugünü halk ve çocuk kütüphanelerinin dünü ve bugünü. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü: Ankara.
- Atala, Z. Ö. (2021). "Manisa Akhisar Zeynelzade İlçe Halk Kütüphanesi", Docomomo, Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XVII , 12-13 Kasım 2021.
- Bilecik Çevre Şehircilik Müdürlüğü arşivi, 2023.
- Chiara, J.D., Crosbie, M.J. (2001). Time-Saver Standards for Building Types, New York: McGraw-Hill.
- Edirne İl Kültür Müdürlüğü arşivi, 2023.
- Edwards, B. (2009). Libraries and Learning Resource Centres, Boston.
- Ersoy, O. (1966). Halk kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma. Güven Matbaası: Ankara.
- Eyüpoğlu, H., Zorlu, T. (2021). İç Mekânda Mekânsal Davranış Üzerine Bir Değerlendirme: Kütüphane Örneği. Sanat ve Tasarım Dergisi, 27, s. 223-241.
- Galvin, R.H., Martin van Buren. (1963). Halk Kütüphaneleri Binaları (Behire Balkan Çev.). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları Kütüphanecilik Elkitapları: 7, Güzel İstanbul Matbaası: Ankara.
- Gümüşhane İl Halk Kütüphanesi arşivi, 2023.
- Gürlek, A. (2001). Bir Kent Bir Kütüphane Atatürk, İl Halk Kütüphanesi. İzmir Valiliği İl Kültür Müdürlüğü: İzmir.
- Hazırlar, M.A. (2004). Halk Kütüphanelerinde İç Mimari. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tez.
- IFLA, (2001). The Public Library Service: IFLA/UNESCO Guidelines for Development, München, Philip Gill: Almanya.
- Karaoğlu, M. (1975). Urfa Kütüphaneleri ve Halk Kütüphanesi Binası. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü: İstanbul.
- Karataş, E. (2023). "Erken Cumhuriyet Döneminde Çanakkale Halkevlerinin ve Halkodalarının Kütüphane Faaliyetleri (1932-1951)". History Studies, 15(1), s. 225-256.

- Kaya, İ.N. (2023). Cumhuriyet ideallerini yansıtan bir kurum: Kadıköy Halkevi. Erişim 02.12.2023 <https://www.gzt.com/arkitekt/cumhuriyet-ideallerini-yansitan-bir-kurum-kadikoy-halkevi-3768567>.
- Keseroğlu, H.S. (1989). Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum. Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi: İstanbul.
- Keseroğlu, H. (2022). Halkevlerinde Kitap ve Kütüphane Kıyımı: 1951. Türk Kütüphaneciliği, 36(4), s. 495-511.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (1996). Halk Kütüphanesi Açılması ve Bina Yapımı Genelgesi.
- Lionel R. Mc Colvin (1963). Halk kütüphaneleri yayma faaliyeti. (Dr. Berin U. Yurdadoğ Çev.). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları Kütüphanecilik Elkitapları: 4, Güzel İstanbul Matbaası: Ankara.
- Mansur Gökarslan proje ve çizim arşivi, 2023.
- McAnally, A.M. (1969). Kütüphane mimarisinde modern eğilimler. (S. Göksel, Çev.). Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 18(3), s. 151-163.
- Onat, Z. (1989). Halk Kütüphanelerinin Mekânsal Organizasyonu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özarslantürk, A.K. (2019). Kütüphane Türleri ve Türkiye'den Örnekler. Yerel Kimlik, s. 38- 45.
- Özdemir, Y., Aktaş, E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 45, s. 235-262.
- Parlak, S., Aydın, D. (2020). Halk Kütüphanesi ve Okuma Salonlarının Geçmişten Günümüze Değişimi. Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities, s. 79-96.
- Pupeliene, J. (2004). Conceptual Principles of the Planning of Modern Public Libraries. LIBER Quarterly, 14.
- Siirt İl Halk Kütüphanesi arşivi, 2023.
- Temizhan, O. (2006). Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Topatan, S. (2021). 21. yüzyıl kütüphane binalarının mimari özelliklerinin incelenmesi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Url-1 Erişim [10 Aralık 2022] <https://adiyaman.kutuphane.gov.tr/TR-102765/kurulus-ve-tarihcemiz.html>
- Url-2 Erişim [10 Aralık 2022] <https://gumushanedenhaber.com/kutuphanenin-arkeolojisi-ve-gumushane-limon-agacli-kutuphanesi/>
- Url-3 Erişim [10 Aralık 2022] <https://trabzon.ktb.gov.tr/TR-126728/kutuphanelerimiz.html>.

- Url-4 Erişim [10 Aralık 2022] <https://eskisehir.ktb.gov.tr/TR-149997/il-halk-kutuphanesi-mudurlugu.html>.
- Url-5 Erişim [10 Aralık 2022] <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-322519/samsun-gazi-il-halk-kutuphanesi-yeni-hizmet-binasi.html>.
- Url-6 Erişim [10 Aralık 2022] <https://urfa.kutuphane.gov.tr/TR-317072/tarihce.html>.
- Url-7 Erişim [10 Aralık 2022] <https://edirnejethaber.com/eski-il-halk-kutuphanesi-yenileniyor/>.
- Url-8 Erişim [10 Aralık 2022] <http://www.vatandasgazetesi.com.tr/gundem/aysekadin-kutuphanesi-restore-edilecek-h2023.html>.
- Url-9 Erişim [10 Aralık 2022] <https://mardin.kutuphane.gov.tr/TR-185708/tarihcemiz.html>.
- Üstün, A. (2000). Halk eğitimi ve halk kütüphaneleri. Şahsi Yayın: İstanbul.
- Vural, S. (2007). Mersin Halkevi / Mersin Kültür Merkezi. Erişim 02.12.2023. <https://www.yumuktepe.com/1-f7-teknik-orgutlenme/>.
- Yazar arşivi, 1950-2023.
- Yılmaz, B. (1997). Yerel Yönetimler ve Halk Kütüphanesi Hizmeti: Türkiye İçin Bir Değerlendirme. Türk Kütüphaneciliği, 11(2), s. 113-133.
- Yılmaz, B. (1999). Halk Kütüphaneleri Üzerine Güncel Bir Karşılaştırma. Türk Kütüphaneciliği, 13(1), s. 28-39.
- Yılmaz, D., Akhan, N.E. (2011). İlk Dönem Halkevlerinin Eğitim Faaliyetleri "Konya Halkevi Örneği". Karadeniz Araştırmaları, (29), s. 59-95.
- Wheeler, J.L. (1958). The Effective Location of Public Library Buildings, University of Illinois Library School.

YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ (BIOGRAPHIES OF THE AUTHORS)

Ayşe Betül GÖKARSLAN

Received her B.Arch in the Department of Architecture from Selçuk University (2005-2010) and MSc in Architecture from Süleyman Demirel University (2010-2014). Earned her PhD degree in architecture from Gazi University (2021). Currently works as an Assistant Professor at Süleyman Demirel University. Major research interests include conservation of cultural heritage, historic baths, modern architecture, architectural heritage.

Hilal TUNCER PÜRSELİM

Received her B.Arch in the Department of Architecture from Blacksea Technical University (2005-2010) and MSc in the Conservation of Historic Buildings from The University of Bath (2012-2013). Earned her PhD degree in architecture from Gazi University (2020). Currently works as an Assistant Professor at Burdur Mehmet Akif Ersoy University. Major research interests include conservation, site management, world heritage.